

byplan | 3 / 13

The background of the slide is a repeating pattern of interlocking squares. Each square is rotated 45 degrees, creating a tessellation of white and light blue diamond shapes. The squares themselves are in two shades of blue: a medium blue and a lighter, periwinkle blue, arranged in a checkerboard-like fashion.

byplan

Udkommer med 4 numre om året

Redaktion

Dennis Lund (ansvarshavende)

Redaktionsudvalg

Dennis Lund, Ellen Højgaard Jensen, Niels Østergård, Paw Gadgaard, Dorthe Brogård, Vibeke Meyling, Emil Egerod Hubbard

Redaktionsudvalget udpeges af Dansk Byplanlaboratorium og FAB (Foreningen af Byplanlæggere)

Redaktionsadresse

Dansk Byplanlaboratorium
Vibeke Meyling
Nørregade 36,
1165 København K
Tlf.: 33 17 72 70
Mail: vm@byplanlab.dk

Abonnement i Danmark

Årsabonnement i 2013: 635 kr.
inkl. moms og porto.
Pris for udenlandske abonnenter
henvendelse til sax@byplanlab.dk
Ved medlemskab af FAB er
abonnement gratis

Grafisk tilrettelæggelse

Emil Egerod Hubbard i samarbejde
med Dennis Lund og Vibeke Meyling

Forsideillustration

Emil Egerod Hubbard

Bagsidefoto:

Vibeke Meyling

Ekspedition

Dansk Byplanlaboratorium
Eva Josefsen
1165 København K
Nørregade 36

Tlf.: 33 13 72 81

Mail: db@byplanlab.dk

Tryk

Handy-Print A/S

ISSN 0007-7658

Oplag

587

Signede artikler står for forfatterens regning, usignede for den ansvarshavende redaktørs regning

[planværkstedet]

- 2 **Leder: Knæk byrumsforskningen**
Dennis Lund
- 4 **Kommuner og regioner i den globaliserede verden**
Carsten Jahn Hansen og Henrik Harder
- 9 **Byens design overdøver byens rum**
Kamilla Bøgesø Kjærgaard
- 18 **Replik: Hvem bestemmer?**
Bo Elling
- 20 **Replik: Vi handler på nettet og går i byen**
Erik Agergård
- 22 **Landsplanredegørelsen ved en skillevej?**
Dennis Lund
- 26 **Status fra den amerikanske forstad**
Rikke Lequick Larsen
- 34 **Anmeldelse: Bylivs studier**
Charlotte Sjølland
- 37 **Byplanmødet 2013: Kom ind i innovationszonen!**
Mette Galtt
- 38 **Byplanmødet 2013: Kom ud af maskinrummet!**
Bente Lykke Sørensen

KNÆK BYRUMSFORSKNINGEN

For knapt en måned siden var der en storslået kampagne for "Knæk Cancer" og pengene strømmede ind, givetvis fordi mange er berørt af sygdommen, og tillige fordi man har en forventning om, at øget forskning i denne sygdom vil bringe os videre i bekæmpelsen og dermed nærmere til det "gode liv".

Byrumsstudier og forskning i vort nærmiljø kan selvfølgelig ikke afføde den samme opmærksomhed, selv om mange ringe bymiljøer nok gør eller kan gøre hverdagen mere traurig for mange, uden dog at være livstruende. Gehl & Co har i mange år gjort studier udi nærmiljøet, og andre forskere på vore læreanstalter gør andre studier over bymiljøets betydning.

I denne udgivelse af BYPLAN er en bog af Jan Gehl/Birgitte Svarre anmeldt og en artikel om "Den røde Plads" i København udfoldes af Kamilla Bøgesø Kjærgaard (KBK).

Om Jan Gehls byrumsforskning slår det én, at uanset rigtheden af mere end 40 års forskningsresultater er anvendelsen af denne viden som studierne har lagt for dagen bemærkelsesværdig beskeden – og har kun i de senere år været på manges læber. Når det gælder den nye udformning af "Den røde Plads" (indviet i 2012) udtaler nogle forskere sig i KBK's artikel om pladsens kvaliteter eller snarere mangel på

samme. Men heller ikke disse forskningsudsagn vil få større betydning for eftertidens design af nye byrum.

Det interessante spørgsmål er: Hvorfor får disse forskningsstudier ikke nogen effekt, når cancer-forskningen og andre forskningsfelter kan yde god bistand til hverdagslivets opkvalificering? Hvorfor bliver vi ikke klogere på byrummets udformning trods en del forskning på området det sidste årti? Antager vi, at både det Gehl & Co og det andre forskere måtte mene om danske byrum/bymiljøer faktisk er "korrekt" i en eller anden forstand, så er det besynderligt, at de nytegnede bymiljøer ikke synes at tage ved lære heraf.

Noget af forklaringen må søges i, at der mellem forskning, udviklingsarbejde, produktion og drift inden for de mere eksakte videnskabsområder (som f.eks. cancer-forskning) er en samhørighed, et fælles sprog, fælles præmisser, fælles kodex osv., som betyder, at f.eks. et registreret driftsmønster af produktet kan give anledning til nye forskningsfelter, som igen kan fremkalde nye produkter, som igen skal formidles via nye produktionsprocesser, som igen kan give anledning til nye driftsundersøgelser, som igen kan påvirke forskningen – og så fremdeles. Så kører "cirklen" igen. At det foregår sådan skyldes indlysende nok, at denne kæde af fagfolk i de forskellige "produktionsled" trækker på samme hammel, fungerer i det samme eller beslægtet arbejdsmiljø og har

de samme mål for øje. Dette uanset om vi taler om medicinalprodukter, cirkulationspumper, computerspil, legoklodser eller it-systemer.

I bymiljøarbejdet findes slet ikke den samme samhørighed blandt fagfolk. Her har vi tegnestuer som former projekter, bygherrer som ønsker at opnå noget bestemt, beboere som muligvis vil noget helt andet, kommuner som gerne vil hype byen og forskere, som gerne vil reflektere over resultaterne. Personkredsen og interessenterne omkring bymiljøet er flere og mere uensartede og de fagfolk, der operere indenfor feltet omkring bymiljø, har slet ikke samme forståelse af opgaven, næppe heller samme faglige baggrund og slet ikke samme præmisser for det fælles projekt. De har alle et ulige forhold til processtyring, anlæg, drift og økonomi. Ret beset er de mere hinandens modspillere end medspillere i udviklingsarbejdet.

Når den røde plads skal evalueres sker det f.eks. ud fra, at borgerne ikke er hørt tilstrækkeligt, at pladsen efter forskernes smag er overdesignet, at man ikke skal markere ideen om den etniske smeltedigel, at beboerne har brug for et mere neutralt design, at pladsen ikke skal ses som en lokal begivenhed, men som en del af et større show osv. Alt det kan være rigtigt nok, men det var ikke udgangspunktet for pladsens iscenesættelse. Derfor taler formgiver, bygherre, fagdommere i konkurrencen, beboere, myndighed og den akademiske forskningsindustri i munden på hinanden uden at have klarlagt det fælles vurderingsgrundlag. Præmisserne er forskellige. Herved bliver dialogen og forskningens tilkendegivelser ikke konstruktiv, fordi man ikke svarer på hinandens spørgsmål.

Det er ikke enestående for "den røde Plads". Det er den vanlige dialogform, og derfor bliver kritikken sjældent brugt til noget. Det nytter ikke noget at kritisere en plads for at være for spektakulær, hvis det netop var det man ville opnå! Det nytter ikke at fremhæve den manglende folkelighed, hvis man ville noget enestående. Det er uden relevans at se pladsen, som en del af et længere rekreativt bevægelsesmønster, hvis man sigtede mod pladsens udformning som objekt.

På det samfundsvidenskabelige område, hvortil man måske kan henregne den fysiske planlægning og byrumstudier, bliver vi nødt til forlods at præcisere kriterierne for diskussionen. Det er mere selvfølgelig i de naturvidenskabelige studier. Inden for bydesign synes den overvejende kritik og meningen om "livet mellem husene" enten at ende i udsagn, som bygger på vidt forskellige præmisser og derfor ikke er diskutabile eller at de udsagn, der kan uddrives af studierne er så generelle og til dels så banale, at de siger sig selv og ikke behøver nærmere studier.

Indenfor bydesign er der stort set ingen forbindelse mellem den projekterende, den administrerende og den efterforskende part. Måske er de af samme faglige oprindelse, men de kender ikke hinandens arbejdsbetingelser og er fjernt fra hinanden i både indstilling og værdigrundlag. De tilhører stort set ikke samme "race", hvilket gør at de også udtaler sig med vidt forskellige forudsætninger. Derfor bliver dialogen svær og udbyttet af forskningsanstrengelserne næsten lig nul. "Knæk byrumsforskningen" er derfor ment som en henstilling om at indstille det arbejde, som ingen nytte gør. Det svarer til at købe pladsbillet til et tog, der er kørt. ■

Dennis Lund

KOMMUNER OG REGIONER I DEN GLOBALISEREDE VERDEN

– UDFORDRINGER, MULIGHEDER OG INDSATSOMRÅDER?

Hvordan kan kommuner, byer og lokalområder i fremtiden klare sig bedre i et globaliseret samfund, hvor der er stor fokus på konkurrence? Aalborg Universitet har analyseret nogle af de udfordringer, som kommuner og regioner står overfor, og kommer nu med indspil, der kan skabe debat om mulige indsatsområder i fremtiden.

*Af Carsten Jahn Hansen
og Henrik Harder*

I de seneste årtier er det blevet klart, at den lokale, regionale og nationale udvikling er under kraftig indflydelse af tendenser, som i bund og grund er internationalt forankrede. Et af spørgsmålene er, hvorvidt stadig flere globale og europæiske relationer giver nye udviklingsmuligheder, og hvad byplanlæggere samt regionale og kommunale politikere kan gøre for at udnytte disse muligheder? Hvordan kan man koordinere nye initiativer, der kan være med til at skabe en smart, bæredygtig

og inkluderende vækst (jf. EU's 2020 mål), og som samtidig kan tilpasses de enkelte områders udviklingspotentialer?

Aalborg Universitet har forsøgt at finde bud på svar ved at analysere en lang række projekter fra det tværgående europæiske forskningsprogram ESPON med særligt fokus på at udtrække de væsentligste forhold, der har relevans for Danmark. Hensigten er dels at bidrage til en bedre forståelse af de udfordringer, vi står overfor, og dels at give anbefalinger og forslag til fremtidige indsatsområder. Det har resulteret i to rapporter, som kan findes på Center for Fysisk Planlægning's hjemmeside, www.da.dcspace.aau.dk/.

By- og regionaludvikling og nye vækstmuligheder i et internationalt lys

En udfordring, som alle lande i Europa kæmper med, er forskellige problemer med at skabe bedre såkaldte territoriale sammenhænge. Det kan ses som et forsøg på at samle begreberne regional

Kommunale, regionale og nationale grænser har ikke den samme betydning som tidligere.

politik, fysisk udvikling og planlægning i én forståelse. Det går ud på at skabe en mere intelligent, integreret og tværsektoriel måde at styre områders og steders udvikling på. I praksis kan det eksempelvis handle om en mere hensigtsmæssig koordinering på tværs af eksisterende organisatoriske skel mhp. at opsøge udviklingsmuligheder i nye og ofte uklart afgrænsede funktionelle regioner. Kommunale, regionale og nationale grænser har ikke den samme betydning som tidligere. Det indebærer blandt andet et øget behov for opmærksomhed på internationale trends, netværk og relationer. Regionalt og kommunalt/lokalt er der brug for et væsentligt større udsyn for bedre at kunne både forstå egne udfordringer og udnytte nye muligheder.

Det har vist sig, at der er betydelige omvæltninger og opsplitninger i Europa, der skaber ubalance, og det kan udfordre både økonomier, sociokulturelle sammenhænge og miljøforhold i de kommende år. Eksempelvis er fødselsraterne generelt lave og i visse områder kritisk lave. Befolkningerne lever dertil længere. Der sker også en fraflytning af unge, ofte overvejende kvinder, fra rurale og mere perifere områder til byerne. Dette medfører en markant forandring af de demografiske strukturer i hele Europa og et øget fokus på arbejdsstyrkens omfang, fordeling og produktivitet. I den forbindelse ser migration generelt ud til at gavne allerede velstående regioner ved at udligne deres aldersrelaterede uligheder i arbejdsstyrken, mens migration til fattigere regioner forstærker eksisterende sociale uligheder. Også i Danmark ses disse fænomener både ift. vores mellemstore og store byer samt mere tyndt befolkede områder.

Det er eksempelvis også værd at lægge mærke til, at der i disse år sker en vis byspredning i regioner med mellemstore og store byer og omkring større trafikinfrastrukturer som for eksempel hovedveje. Samtidig er der en tendens til, at de centrale dele af byerne bliver stadigt tættere bebygget. Det er et velkendt fænomen, at byer spredes ud, efterhånden som de centrale bydele ikke længere har frie arealer til bebyggelse, og mulighederne for

Migration ser generelt ud til at gavne allerede velstående regioner ved at udligne deres aldersrelaterede uligheder i arbejdsstyrken, mens migration til fattigere regioner forstærker eksisterende sociale uligheder.

at nedrive udslidte bygninger for at bygge nye er udtømte.

Et interessant resultat, som projekter under ESPON-programmet har fundet frem til, er, at størrelsen af en by ikke er afgørende for, om den kan få succes. Det har blandt andet vist sig, at der ligefrem kan opstå overophedningstendenser i storbyer og økonomiske "hot-spots" som følge af høj attraktivitet. Steds-attraktivitet har betydning, men fører ikke automatisk til økonomisk vækst. Det er snarere et eksplicit fokus på kvalificeret arbejdskraft, der har betydning. Mangel på steds-attraktivitet kan hæmme udviklingen i et område, men for meget steds-attraktivitet kan

gøre det samme, hvis flows mod disse steder ikke understøttes af lokale forhold. Øgning af store byers vækst indebærer eksempelvis risiko for, at de bemærkelsesværdigt exceptionelle livsvilkår, der er til stede her, kan trues. Fokus på steds-attraktivitet bør således ske under hensyntagen til lokal eller regional bæreevne.

De store byer vurderes dog fortsat at vokse og udvikle sig mere end de mindre byer, men der peges i flere ESPON-projekter på betydelige potentialer i de næste niveauer af byer, dvs. især de mellemstore byer. Der er således øget fokus på de vækstmuligheder, der ligger i at forbedre disse byers sammenhæng med andre byer og de nære omgivelser, men også i forbedret regional, national og international sammenhæng. Her skal sammenhænge både forstås som fysiske, i form af eksempelvis trafikale forbindelser, men i høj grad også som mere u håndgribelige, hvor det kan dreje sig om nye grænseoverskridende samarbejder og relationer – ikke bare til nære naboer men også til fjerne og alligevel oplagte partnere i udvikling. Det handler om at kunne se sig selv og søge positioner i forhold til større udviklingssammenhænge.

Bedre integration mellem land og by

Tendenser til at gentænke byernes rolle i udviklingen af samfundet viser sig også gennem øget

Foto: Vibeke Meyling

opmærksomhed på en bedre integration mellem land og by. Det handler ikke blot om pendling og nye sammenhænge i regionale byområder, men i høj grad også om potentialet i, at i dag kan selve de mindste steder og byer også forbindes i en global målestok. Man taler i stigende grad om, hvordan forskellige steder, store som små, kan etablere såkaldte gateways til en større verden omkring dem.

I forhold til yderområderne i både Danmark og fjerne egne af Europa diskuterer man, hvordan disse områder kan udvikles på egne vilkår og blive mere selv bærende med sund økonomi, erhvervsliv og et stabilt indbyggertal. Det handler både om forbrug af landskabet, lokale levevilkårsværdier og om at udnytte en iboende dynamik og økonomi samt en erkendelse og accept af at være noget ganske særligt. Det kunne eksempelvis handle om at gøre brug af karakteristika omkring afsondrethed som en fordel og mulighed, frem for en strukturel hindring og sårbarhed. Globaliseringen har nemlig ikke kun den effekt, at udvikling centeres og at alle nødvendigvis skal løbe i samme retning for at få succes. Nej, netop på grund af de mange "ensliggørende" og ensrettende faktorer, så opstår også en modsatrettet efterspørgsel på særlige og unikke forhold og produkter. Det sker blandt andet fordi individualiseringen af vore liv fortsætter med et øget behov for at finde egen identitet i strømmen af globale trends. I byplanlægningens og den regionale udviklings sprog kender vi det eksempelvis som et fokus på autentiske bymiljøer og fremhævelse af lokal kulturarv. Man kan altså godt være sig selv i globaliserin-

gen – ja, måske kan man netop pga. dette finde sin egen rolle i store udviklingssammenhænge?

Analyserne beskæftiger sig også med en række andre forhold, der har betydning for en lokal eller regional udvikling såsom innovation, attraktivitet og steds kvalitet, klima, miljø og energi, social bæredygtighed, transport og mobilitet samt behovet for nye visioner og værktøjer.

En gennemgående og meget klar tendens er, at et lokalt eller regionalt samarbejde i høj grad må skræddersys de betingelser, der er i de enkelte områder uanset hvilke temaer, der er i fokus. Til gengæld ser det også ud til, at sådanne måder at samarbejde på har en favorabel indflydelse på den socioøkonomiske udvikling, idet effekten på både vækst, jobskabelse og livskvalitet er positiv.

Det giver derfor god mening at fortsætte arbejdet nationalt, regionalt og lokalt med at videreudvikle fælles værdigrundlag og nye strategier og handlinger. Og der skal fortsat være fokus på en bedre koordinering af udviklingen af alle typer områder på tværs af eksisterende politisk-administrative skel. Man kan sige, at sammenhænge og sammenhængskraft bliver til i samvirke.

Til brug for dette arbejde har Aalborg Universitet foreslået følgende indsatsområder, som er tænkt som inspiration og oplæg til videre bredere debat:

- Demografi: Fokus på unge og inklusion
- By og land: Integreret udvikling mellem metropol og udkant

Mangel på steds-attraktivitet kan hæmme udviklingen i et område, men for meget steds-attraktivitet kan gøre det samme, hvis flows mod disse steder ikke understøttes af lokale forhold.

- Gateways, forbindelser og infrastrukturer
- Erhvervsliv, "smarte innovationsstrategier" og forskning
- Koordination: Nytænkning af territorial udvikling og planlægning
- Nye værktøjer: TIA – vurdering af virkninger på territorier

Man kan læse mere om resultaterne fra de mange ESPON-projekter, deres relevans for Danmark og om mulige indsatsområder på: www.da.dcs.p.aau.dk/.

Tirsdag 27. august 2013 mødtes 61 fra landets kommuner, regioner og andre lokal-regionale udviklingsaktører til en minikonference på Aalborg Universitet. ■

Om forfatterne

Carsten Jahn Hansen er lektor, Ph. D på Institut for Planlægning, Aalborg Universitet

Henrik Harder er lektor, Ph. D på Institut for Arkitektur og Medieteknologi, Aalborg Universitet

BYENS DESIGN OVERDØVER BYENS RUM

Arkitektur og byplanlægning bliver i stigende grad brugt som led i byers brandingstrategi. Det risikerer at sætte så stort fokus på spektakulært byrumsdesign, der kan skabe international opmærksomhed, at det forfladiger arkitekturens rumlige kvaliteter og overtrumfer lokale borgeres ønsker og behov.

Af Kamilla Bøgesø Kjærgaard

En rød gummibelægning kiler sig ind mellem Nørrebrogade og Mimersgade på Nørrebro i København. Den røde farve smyger sig helt op ad husene omkring sig og bryder flere steder ud i en vifte af pink, lilla og laksefarvet. Cykler suser forbi et stencilportræt af Chiles tidligere præsident Salvador Allende, en række gyngesofaer piber

på række, mens de svinger i utakt, og oppe over det hele bøjer der sig en milkshake i neon med stribet sugerør og kinesiske skrifttegn. Tre piger i sommertøj trækker på skift deres iPhone frem og poserer sammen med Superkilens Røde Plads. Nørrebros nye byrum Superkilen er blevet en superstjerne. Den har sat Nørrebro på verdenskortet, er rejst internationale arkitekturmagasiner rundt og er hyldet med nomineringer til både den prestigefyldte Mies van der Rohe pris og London Design Museums "Design of the year award 2013". I januar kårede den amerikanske arkitektforening AIA og magasinet Architect Superkilen som et af verdens bedste projekter i 2012. Ingen tvivl om at Nørrebros nye diva er en mediesucces. Men det er ikke et udtryk for, at det er et godt byrum for dem, der skal bruge det, mener arkitektur- og byrumsekspertter. Snarere tværtimod. For spektakulær arkitektur og byrumsdesign er blevet

Vi ser en tendens til, at arkitektur bliver brugt til visuel markedsføring, og byplanlægning til stedsbranding på bekostning af rumlige kvaliteter.

Kristine Samson

en del af byers brandingstrategi, og det går i stigende grad ud over de arkitektoniske, rumlige og demokratiske kvaliteter i byrummet.

“Vi ser en tendens til, at arkitektur bliver brugt til visuel markedsføring, og byplanlægning til stedsbranding på bekostning af rumlige kvaliteter.”

siger byrumsforsker og adjunkt ved Performance Design på Roskilde Universitet Kristine Samson.

“Det er ikke kun et arkitektonisk problem, det er et demokratisk problem. For det risikerer at blive vigtigere at signalere nogle demokratiske værdier om f.eks. mangfoldighed eller brugerinvolvering, end at skabe gode rammer for at reelle møder kan finde sted mellem mennesker.”

Alle byer vil være verdens bedste

Mere end 50 % af verdens befolkning lever nu i storbyer. Byerne er lokomotiver for nationale staters økonomiske vækst, og verdens byer kæmper i stigende grad om at gøre sig interessante for ressourcestærke tilflyttere, turister og internationale investeringer. For at hjælpe virksomheder og finansielle institutioner til at vurdere, hvor de bedst placerer deres penge, rangerer OECD hvert år ver-

dens byer efter deres evne til at tiltrække arbejdskraft og investeringer. Og magasiner som The Economist og Monocle præsenterer hvert år deres liste over verdens bedste byer at bo i. Denne voksende sammenligning og indbyrdes konkurrence har fået byer verden over til at arbejde med 'bypolitik', en politik for hvordan de fremmer deres konkurrenceevne. Og en del af den politik er at brande sig som by, fortæller Professor ved Department of Business and Politics på CBS Ove Kaj Pedersen.

"Bypolitik er noget relativt nyt. I takt med globaliseringen er byer begyndt at se sig selv som selvstændige størrelser, der ikke nødvendigvis forholder sig til det nationale," siger han.

"De konkurrerer om de samme ressourcer med andre byer internationalt, og branding, det at have symboler på sin særegenhed, er blevet en del af deres politik."

Hvis man mener, at Superkilen fungerer mest som branding, så skal man bare tage ud og se, hvor flittigt det bliver brugt.

Bjarke Ingels

Arkitektur skal gøre byer kendte

Og det får betydning for den måde, vi planlægger og udformer vores byer på. For arkitektur er et stærkt visuelt kommunikationsværktøj, der konkret kan sælge ideen om en særlig attraktiv by. Vel at mærke en arkitektur der er reduceret til billedets to dimensioner og højlydt nok til at brage igennem på en mediescene. Det har uheldige konsekvenser for byplanlægningen, mener

byplanprofessor på Kunstakademiets Arkitektskole Jens Kvorning.

"Det der præger byplanlægning i dag er, at det første spørgsmål bliver, 'hvordan kan vi gøre os kendte ude i verden på det her?'. Det er et problem for vores fag, hvis det spørgsmål får lov til at fylde for meget," siger han.

Den hollandske arkitekt og provokateur Rem Koolhaas har ifølge Jens Kvorning engang sagt, at det er fuldstændig ligegyldigt, om hans huse bliver bygget, hvis bare de er publiceret tilstrækkelig mange gange, så eksisterer de som arkitektur. Det er selvfølgelig at sætte det på spidsen, indrømmer Jens Kvorning, men han refererer citatet for at slå fast, at medierne spiller en væsentlig rolle, for måden arkitektur bliver udviklet og vurderet på i dag.

"Det fejer ikke alt andet af bordet, men når arkitektur skal være med til at sælge en by, en særlig

fortælling om en by, så skal det arkitektoniske udsagn være tilstrækkeligt opsigtsvækkende til at fange mediernes interesse. På den måde får det spektakulære højere prioritet end det, der faktisk er med til at forbedre menneskers hverdag i byen” siger han.

Design dirigerer livet i byrummet

Både Jens Kvorning og byrumsforsker Kristine Samson ser interessen for det spektakulære komme til udtryk i byrum, der er overdesignede. Og der ligger en konflikt, mener de, mellem det at se byrummet som noget, der primært skal give plads til social udfoldelse og socialt møde og så det gennemdesignede, overbestemte byrum, der nærmest orkestrerer, hvad der skal foregå. Kristine Samson fremhæver Superkilen som et byrum, der opsummerer de globale tendenser på en mediesøgende arkitektur, der er overdesignet og mere visuel kommunikation end arkitektonisk rum.

”Superkilen er fyldt med koder og symboler. Rummet er så visuelt i sin indretning og æstetik, at

Det multietniske er ikke noget, vi går op i. Min grønthandler, min frisør og min buschauffør de er indvandrere, og hvad så? Vi skelner ikke mellem, om du er det ene eller det andet.

Troels Glismann

det kalder på at blive fotograferet. Og der ligger så mange intentioner, at der ikke er plads til, at mennesker selv kan engagere sig og være med til at fortolke og udvikle stedet,” siger hun.

Kristine Samson hentyder bl.a. til de mere end 100 stykker byinventar, der er hentet hjem fra 57 forskellige lande. Ifølge arkitekterne BIG og kunstnergruppen Superflex, der står bag indretningen, er det tænkt som en hyldest til de 57 forskellige nationaliteter, der i dag bor på Nørrebro. Men Kristine Samson ser det som et postulat og snarere en fortælling om et multikulturelt kvarter skåret ud i pap, end som et byrum hvor mennesker kan mødes og sætte deres eget præg på hvad, der skal foregå.

International opmærksomhed vinder over lokale ønsker

En stor del af beboerne på Nørrebro oplever, at Superkilen er blevet for konceptuel og bærer præg af at være andres syn på Nørrebro og andres intentioner om byrummet end de lokales. Troels Glismann sidder i Nørrebro Lokaludvalg og var borgernes repræsentant i den dommerkomite, der i 2007-08 skulle kåre en vinder af arkitektkonkurrencen om Superkilen. Det er ingen hemmelighed, at BIGs forslag ikke er det forslag, som beboerne valgte. De ønskede et grønnere byrum og pegede på et forslag, der hed ”Nørrewood”. Men Realdania og Københavns Kommune, som har finansieret Superkilen i fællesskab, havde flertal i dommerkomiteen og valgte BIGs forslag.

Troels Glismann oplevede, at kommunen ville have noget spektakulært, og det var vigtigt, at det var noget, der kunne vække opsigt. I Kommunens formålsbeskrivelse fra dengang står der om Superkilen, at "målet er at gøre Nørrebro til centrum for et nyskabende rum af international kaliber, der kan være til inspiration for andre byer og kvarterer."

"Nogle gange skal man være frisk og turde lave noget helt andet, end det som er der i forvejen, siger Troels Glismann.

"Men det er blevet for konceptuelt. Det er blevet et udstillingsområde. Og de lokale ved jo ikke, at der er blevet skrevet om Superkilen i alle mulige arkitekturtidskrifter. Det er kun noget arkitekter ved. Beboerne er fuldstændig ligeglade. De forholder sig til det konkrete, og de ville gerne have haft noget mere grønt. Mange her i kvarteret oplever Superkilen som en ufo, der lige er landet."

Symbolikken er bøjet i neon

En rød russisk stjerne bøjet i neon, et roterende skilt fra USA med teksten 'delightfully different donuts', en rød affaldsspand fra Liverpool, et marrokansk mosaikspringvand og en grøn neonalvmåne omkring en hvid lysende tand fra Qatar. Det er noget af det byinventar, der er landet på Nørrebro som en del af BIGs og Superflexs verdensudstilling i Superkilen.

Superkilen er fyldt med koder og symboler. Rummet er så visuelt i sin indretning og æstetik, at det kalder på at blive fotografert.

Kristine Samson

BIGs idé er at vise bydelens mange nationaliteter som en ressource.

"Vores idé var, i stedet for altid at behandle integration som et problem, hvad så med at behandle det som en fejring af os alle sammen," siger Bjarke Ingels, arkitekt og grundlægger af tegnestuen BIG.

"Det er et faktum, at Nørrebro er det sted i Danmark med størst kulturel diversitet."

Troels Glismann fra Nørrebro Lokaludvalg mener, at det er sådan, man ser på Nørrebro udefra, og ikke noget der er meningsfuldt for de lokale borgere.

"Folk synes da, at det er meget sjovt, men de har ikke noget forhold til det. Det multietniske er ikke

noget, vi går op i. Min grønthandler, min frisør og min buschauffør de er indvandrere, og hvad så? Vi skelner ikke mellem, om du er det ene eller det andet."

Byrumsforsker Kristine Samson peger også på den multietniske signalværdi som endnu et udtryk for de mange intentioner, der er lagt ned i byrummets design.

"Der er tydeligvis nogle brandingintentioner i Superkilen. F.eks. i fortællingen om det multietniske. Man får proppet en masse betydninger i hovedet, og der er ikke plads til selv at lægge betydning ind i rummet," siger hun.

Bjarke Ingels mener ikke, at det behøver at være et modsætningsforhold.

"Hvis man mener, at Superkilen fungerer mest som branding, så skal man bare tage ud og se, hvor flittigt det bliver brugt. Det er et levende og velfungerende sted, og jeg mener slet ikke, at det ene er på bekostning af det andet," siger han.

Byens skal bygges op af flere lag

Andre aktuelle tendenser i udviklingen af byens rum går dels mod mindre designede byrum og dels mod et designideal, der tager udgangspunkt i stedets eksisterende kvaliteter og fremelsker dem på en underspillet måde.

Arkitekt, ph.d. og lektor ved Institut for Design og Kommunikation Merete Ahnfeldt-Møllerup peger på the High Line i New York som en helt anden tilgang til byrummet og udtryk for en tendens, vi kommer til at se mere til. The High Line er en park, som er anlagt på en nedlagt højbane i New Yorks gamle industri kvarter på Manhattans West Side. Parken ligger i anden sals højde på gamle jernbanespor, der løber cirka to kilometer gennem et landskab af gamle pakhuse.

”The High Line er interessant, fordi den er baseret på, at nogen er gået på opdagelse i byen, har iagttaget og fundet nogle kvaliteter i et af byens glemte mellemrum og har udviklet dem,” siger Merete Ahnfeldt-Møllerup.

”Det kan man selvfølgelig ikke altid gøre, men der er nogle værdier i at bygge videre på det, der er, dvs. bygge byen op af lag i stedet for at skrabe væk og starte forfra. Den slags byrum rummer en større kulturel åbenhed end de gennemdesignede, hvor alting har sin begrundelse,” siger hun. ■

Om forfatteren

Kamilla Bøgesø Kjærgaard er arkitekt MAA og fagjournalist

HVEM BESTEMMER?

Miljøvurderingernes betydning eller mangel på samme skal ses i lyset af samfundets almindelige afdemokratisering

Af Bo Elling

Da jeg begyndte at arbejde med VVM for snart 25 år siden, havde jeg det fromme håb, at kravet om vurdering og borgernes deltagelse kunne føre til en bred dialog mellem de politiske beslutningstagere, planlæggerne og borgerne - om beslutninger, som havde miljømæssige konsekvenser. Det var i erkendelse af, at disse ikke kan skabes blot gennem teknisk og videnskabelige kontrol, men må indkredses i dialog med befolkningen. At miljøtiltag også er uløseligt forbundet med værdier

og prioriteringer, som må komme fra befolkningen og ikke kan tilvejebringes gennem eksperter. At borgernes inddragelse og medansvar kan skabe langt bedre miljøbeslutninger og desuden bidrage til samfundets demokratisering og også i kraft heraf forbedre mulighederne for at kunne implementere og udvikle nye teknologier frem mod et mere bæredygtigt samfund.

Udviklingen siden har desværre vist, at VVM i stigende grad er blevet til noget andet – til forvaltningernes interne afstemning af deres forpligtelser og interesser, således at de værste dumheder og fejlslagne tiltag, eksempelvis af økonomisk karakter, kan undgås. Det ses bl.a. i tiltagende teknokrati omkring VVM/MV sager, i forvaltningernes fortsatte forsøg på at indsnævre og kontrollere emner og

dialog i offentlighedsfasen. Effekten af borgerdeltagelse i de forgangne år er da også forsvindende og bliver det i stigende grad. Jeg tror man kan pege på i det mindste tre væsentlige grunde hertil:

For det første den almindelige af-demokratisering af samfundet. Det er som om politikerne i takt med, at deres indflydelse på samfundsudviklingen indskrænkes, bliver mere og mere hårdhændede i deres beslutninger på de områder, hvor de kan gøre en forskel. Som om de har behov for at vise beslutsomhed og styrke, i takt med at deres indflydelse indskrænkes.

For det andet har det vist sig, at når det kommer til stykket, er forvaltningerne alligevel ikke så begejstrede for at blive kigget efter i kortene. Åbenheden

EU erkendte også behovet og arbejdede i en år-række på udformningen af et direktiv om miljøvurdering af planer og programmer. Det tog tid at nå til enighed og endte med en noget udvandet løsning, hvor det kun er nye planer og programmer samt ændringer i eksisterende planer og programmer, der skal miljøvurderes.

EU-direktivet
EU direktivet er fra 2001 (2001/42/EF). Den første danske implementering er Lov om Miljøvurdering af planer og programmer fra 2004 (nr. 316 af 05/05/2004).

Hovedideerne er simple:
Det er langt billigere at tænke sig om, inden der træffes beslutninger, der kan påvirke miljøet væsentligt, end det er at ændre tingene bagefter. De berørte myndigheder skal spørges om emner til miljøvurderingen

Et udkast til miljøvurdering skal til høring hos de berørte myndigheder og offentligheden

Hele miljøvurderingsprocessen skal være gennemført, inden der træffes beslutning om planen.

Om efterfølgende skal det i forbindelse med beslutningen dokumenteres hvilke afvejninger, der er foretaget via en sammenfattende redegørelse.

...ed konkrete forslag, mativer og et foreløberne)
...es til at svare (det er et til, og i en periode rykke dem – evt. på

...æsevenlig og fokuser har betydning af planen.

...re dem i planens
...else integreres i (tilag), således at g for brugerne af
...er der foretages af tidligere de gøres i for- der der alligevel ken planlæg- den.

...refter kunne vejledning om fra 2006 og

21

Og indføre krav om at den sammenfattende redegørelse skal være en del af den endelige plan

Samt indføre krav om at myndighederne skal svare på høringer, hvis de efterfølgende vil bevare deres ret til at håndhæve deres interesser (det bør også gælde i forbindelse med ministerierernes varetægelse af de statslige interesser, der formelt set ikke har karakter af en afgørelse og dermed en berørt myndighed) ■

Om forfatteren

Chefkonsulent og Landsinspektør Ole Gregor arbejder nu ved Rambøll med VVM, miljøvurdering og Planlægning. Har tidligere været i Miljøministeriet og ved Viborg Amt. Var ansvarlig for VVM redegørelsen for det nationale testcenter for store vindmøller ved Østerild og deltog i Interreg projektet SUSPLAN om integration af miljøvurdering i planlægningen, hvor der blev arbejdet med at integrere miljøvurderingen med målfastsættelse og budgetlægningen. Har desuden arbejdet med åbenhed og digital planlægning, herunder indførelsen af kort på internettet.

...n manglende anvendelse hænge sammen if vi som planlæggere ikke ønsker, at of- føden skal have indblik i de afvejninger, tages i forbindelse med planlægningen?

...enger det sammen med, at planlægger- efterhånden har mistet den brede viden påvirkninger, og at området er ved at fladt til eksperter i miljøvurdering?

Plan og planlægning

...edhjørnestejnene i det danske plansys- tem er inddragelse af offentligheden, og at po-

25

litikerne vurderer betydningen af bidragene fra borgerne, før de træffer endelig beslutning om at gennemføre planlægningen. En god miljøvurdering kan bidrage væsentligt til en åben debat om planerne og at alternative løsninger evt. også inddrages.

Rigtigt mange miljøvurderinger lever ikke op til det formål, og kun de færreste er åbne om, at der kan være miljøproblemer ved den foreslåede plan. Det svækker den demokratiske debat og er medvirkende til "politikert-ledet", hvor borgere udtrykker, at det er ligegyldigt, om de deltager

...hvor planen er placeret. Der skrivelse af formålet, hoved- felse placering og de miljøm- de myndighed selv har fun- det vanskeligt for de berørte e, og det er medvirkende til, hvor mange kvalificerede ændre myndigheder.

...det problem, som hænger til myndigheder ikke øn- ktrifikte udtalelser tidligt er især for de statslige mest en regel for Natur- ndighederne forpligtiget t, og det giver et langt lve planlægningen, da fresser kommer på båd myndighedens egen

...arbejdet
...de udarbejdes af eks- er en anden sproglig defra virker det som øvurderingerne ikke
...det, og at de kun laves af formelle årsager.

Udarbejdelse af en miljøvurdering kræver en bred miljøviden, samtidig med at der er formelle

23

▲ **Fløvet i miljøvurdering af planer og programmer**

...forlag, ...ressourcer og prestige i det endelige plan-

Plan og miljø: Ikke to sider af samme sag

En anden del af problemet hænger sammen med, at der ikke er en direkte kobling mellem miljøvurderingen og planen. Disse offentliggøres ofte som to selvstændige dokumenter, og da det kun er selve planen, der kan indlægges i plansystemet, er miljøvurderingen kun tilgængelig på den planlæggende myndigheds hjemmeside. Planen og miljøvurderingen er meget forskellige, og det gør det vanskeligt for borgerne at følge med i planlægning.

24

Efter den offentlige høring er der krav om, at der skal udarbejdes en sammenfattende redegørelse. Denne burde være en integreret del af den endelige plan, men er det sjældent. Det gør det vanskeligt for offentligheden og andre myndigheder at vurdere de afvejninger, der er foretaget i planlægningen, og der dermed med til at svække tilliden til

Artikel i Byplan 2/13

har sine begrænsninger, hvilket jo ses i rigtig mange forhold. Måske opleves den også som en risiko, når plan- og miljøforvaltningerne udsættes for en stadig mere politisk styring, jf. min slutbemærkning.

For det tredje er det efter strukturreformen kommunerne, der er hovedaktøren i VVM-sager, hvor det før var amterne. Det har bragt bygherreinteresserne meget tæt på forvaltningen i sådanne sager. Armslængdeprincippet kan ikke opretholdes, og kommunernes afhængighed af investorer gør sit udslag. Noget tilsvarende kan jo konstateres når det er staten, der optræder - både som myndighed og bygherre.

De effekter på miljøet, der faktisk medtages i VVM/MV'erne er givetvis vurderet bedre i dag end tidli-

gere, men udeladelsen af væsentlige effekter og fraværet af omtale af usikkerheder og mangler er ofte mere påfaldende. Ole Gregors artikel antyder, at forvaltningerne kludrer i det – internt og imellem sig – men bekræfter vel også mine iagttagelser ovenfor. Jeg får lyst til at tilføje, at den fortsatte hierarkisering af forvaltningerne og den stigende fortrængning af fagligheder til fordel for økonomistyring, ikke råder bod på situationen, men forstærker risikoen for fejl og mangler. ■

Om Forfatteren

Bo Elling, Professor dr. scient. soc., Plan, By og Procesuddannelsen, RUC.

VI HANDLER PÅ NETTET OG GÅR I BYEN

Det er stadig aktuelt, som vi skrev i 1970 i "Ideplan for City": City er stedet hvor alt det sker og kan ske, som ikke kan ske andre steder i regionen.

Af Erik Agergård

I artiklen i sidste nummer af Byplan beskriver Per Nyborg en række tendenser indenfor detailhandelen, om shoppingcentre, bymidterne og ændringerne i planloven på dette område, bl.a. med de konsekvenser, at bymidterne er blevet styrket, og shoppingcentre er blevet en integreret og naturlig del af bymidternes tilbud i kraft af stoppet for etablering af eksterne centre. Denne beskrivelse af udviklingen i de senere år giver mig ikke anledning til kommentarer.

Mere fristet bliver jeg til at kommentere Per Nyborgs omtale af den forventede vækst i nethandelen, som han baserer på en analyse med titlen: *E-handelens indflydelse på butiksstrukturen i*

Danmark, udarbejdet af ICP. Resultatet er 3 forskellige scenarier for detailhandelsforsyningen i landets byer i 2025. I 2012 havde 200 byer i Danmark en vis udvalgsvarerforsyning. I et worst case scenarie forventes detailhandelen i 2025 at blive koncentreret til 25-30 større byer i hele landet, hvor e-handelen vil udgøre 15 % af dagligvareforbruget og 50 % af udvalgsvarerforbruget. Det vil betyde et fald i det samlede detailhandelsareal fra 11 mio. m² i 2012 til 7,3 mio. m² i 2025. I byer under 20.000 indbyggere vil der fortsat være mange lokale dagligvarebutikker, men ingen eller få udvalgsvarebutikker. Per Nyborgs konklusion er: "Hvis e-handelen får så stor udbredelse, som det forudsættes i dette scenarie, vil der i de kommende 12 år ske en omdannelse af vore store bymidter og store centre uden sidestykke."

Det er jeg enig i. Men samtidig tvivler jeg dog på, om udviklingen får et sådant omfang, så de danske forbrugere vil sidde hjemme foran skærmen og indkøbe halvdelen af deres udvalgsvarer. Jeg tror, at der vil ske det samme, som der er sket

igennem mange år i detailhandelen med en udvikling af både anvendelse og konkurrenceparametre: En ny butikstype konkurrerer først på den lave pris som det dominerende, siden på en stadig større anvendelse af mere specialiserede konkurrencemidler som varekvalitet, indretning af butikken til beliggenheden, efterhånden som markedet bliver mættet - en såkaldt spiralbevægelse. Sådan også med e-handelen. Når forbrugeren har siddet tilstrækkeligt lang tid derhjemme og købt ind på nettet, vil de føle behov for først at se og røre ved varerne, derefter for at det sker i mere attraktive lokaler, derefter i mere spændende omgivelser. Se blot hvordan discountbutikker som Netto, Fakta o.a. har udviklet sig i de seneste 20-30 år fra det primitive butikslokale med få varer til et supermarked, der ofte har samme kvalitet som den øvrige dagligvarehandel. På samme måde må internetudbyderen især af udvalgsvarer tænkes at få behov for at udbyde sine varer på en mere raffineret og tiltrækkende måde, i takt med at konkurrencen indenfor deres område skærpes. Det vil ændre og øge kravene til den fysiske ud-

DETAILHAN

Koncentrationstendensene er blevet bremset, men de er ikke blevet afgørende ændret.
Per Nyborg

26

DELEPLANLOV

Men hvordan står det til med detaljehandelsfor-
ningen og opfylder planloven ikke sin opgave?

Antallet af detaljehandelsbutikker i Danmark er
gennem de sidste 40 år blevet mere end halveret.
Det er stort set alene dagligvarebutikker, der er
blevet færre af, mens antallet af udvalgsvarerbu-
tikker kun er reduceret i begrænset omfang.

Tallene dækker over en dramatisk udvikling, hvor
der godt nok er blevet færre dagligvarebutikker,
men hvor størrelsen på butikkerne til stadighed er
vokset, så vi aldrig har haft så mange kvadratme-
tre at bolte os på som nu.

Borgernes dagligvareforbrug har formentlig
aldrig været bedre. Butikkerne er primært blevet
nedlagt i byer med færre end 2.000 indbyggere
og i de egentlige landsområder. Det er først i de
senere år, at vi har oplevet butiksdød i de større
byer – men det kommer vi tilbage til.

Forbruget af udvalgsvarer er med nogle få afbræk
støget med omkring 1,75 % om året i de sidste
30 år. Det er en af årsagerne til, at der har været

de lande, der har den højeste
med adgang til internettet,
sig på alle aldersgrupper. De
e end de ældre, som til gen-
ere penge, når de handler.

n sker på danske websites,
t størst på de udenlandske
er ord ved at få en ny form
i allerede overstiger grænse-
butikker.

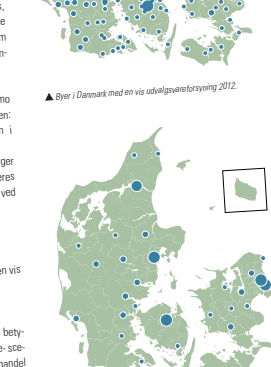
en analyse, som ultimo
t i en rapport med titlen:
e på butiksstrukturen i

ngninger og vurderinger
konkrete byer og deres
f konsekvenserne ved
den del af landet.

rdnede

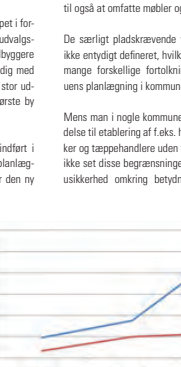
200 byer med en vis
mærk i 2012.

er vil have en bety-
vorst case-scenar-
forventes e-handel
konvertes e-handel
15 % af dagligvareforbruget og 50 % af udvalgsvare-
forbruget.

1. september 2011 blev planloven lempet i for-
d til muligheden for at etablere store udvalgs-
rebutikker, idet grænsen på 40.000 indbyggere
v nedsat til 27.000 indbyggere, samtidig med
det blev muligt at etablere en enkelt stor ud-
svarsbutik i kommuner, hvor den største by
de færre end 27.000 indbyggere.

ne lempelse nåede aldrig at blive indført i
dstadsregionen, hvor detaljehandelsplanlæg-
gen styres af et landsplandirektiv, for den ny
minister lagde op til
bagerulning af loven,
der trådte i kraft i
sommeren 2011. Denne
eruling, som netop er
vedtaget, indebærer,
igen skal være mini-
40.000 indbyggere i en
et opnå tilladelse til at
e store udvalgsvare-
butikker.

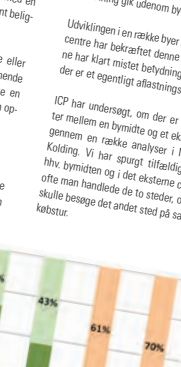

Efter mange politiske diskussioner gives der nu
mulighed for at opføre udvalgsvarerbutikker på
mere end 2.000 m² – såkaldt store udvalgsvare-
butikker, men kun i byer med over 40.000 ind-
byggere, som får mulighed for at planlægge for 4
store udvalgsvarerbutikker hvert 4. år.

En anden af usikkerheder har optrådt i forbin-
delse med indførelsen af et nyt begreb i planlæg-
ningen i form af særligt pladskravende varer. Be-
grebet blev indført i 1997 og blev i 2002 udvidet
til også at omfatte møbler og køkkener.

De særligt pladskravende varer var fra starten
ikke entydigt defineret, hvilket har afstedkommet
mange forskellige fortolkninger og medført en
uens planlægning i kommunerne.

Mens man i nogle kommuner ikke har givet til-
delse til etablering af f.eks. hårde hvidevarerbuti-
ker og tæppehandlere uden for byerne, har andre
ikke set disse begrænsninger. Der har været stor
usikkerhed omkring betydningen af størrelsen

der ikke bygget flere eksterne
... sammenlignet med en
... meget få eksternt belig-
... bestående centre eller
... et, men de kommende
... en bymidte og ikke en
... butiksliv, som man op-

... frygt for, at byernes attraktion ville daale, hvis
... en meget væsentlig del af detaljehandels
... omsætning gik udenom byerne.

... Udviklingen i en række byer med aflastnings-
... centre har bekræftet denne frygt: bymidter-
... ne har klart mistet betydning i de byer, hvor
... der er et egentligt aflastningscenter.

... ICP har undersøgt, om der er synergi-effek-
... ter mellem en bymidte og et eksternt center
... gennem en række analyser i Næstved og
... Kolding. Vi har spurgt tilfældige kunder i
... hhv. bymidten og i det eksterne center, hvor
... ofte man besøgte de to steder, og man
... skulle handle de to steder på samme ind-
... købsur.

... inden for udvalgsvarer vurderes at
... en stor forsyning i analysen, så
... byer vil ske i de mindre byer, hvor dis-
... bymidter generelt vil opleve fald, men
... i nogle relativt småle stedsom de mindre
... butikker.

... af e-handel vil skubbe yderligere på
... hvor de mindst attraktive beliggen-
... vil blive mindre attraktive.

... Den fysiske detaljehandel i endnu
... tag skal være placeret så cen-
... tralt som muligt.
... at stor udfordring, som det
... planlægges af vore større
... uden sidestykke.

... funktioner vil relokali-
... cementerede lokali-
... tets butikkerne i by-
... taten, skal under-
... tages, vis inspirat-
... ioner spændende

... Er planen over-
... i en mere digital
... gøvel?

... Eller er det lykkes Pro-
... at sætte planen ud af sig
... de, så vi ikke behøver at "bale"
... kan klare de fleste mulikh i trafik
... hypermarkeder eller over nettet?

... Om Forfatteren
... Afslutning af "Der flytter, lejlighed for Center-F
... ICP/AS

Artikel i Byplan 2/13

formning og indretning - især til handelen med
udvalgsvarer i bykerne.

På samme tid vil udviklingen i samfundslivet med
mange fritids- og kulturaktiviteter fortsætte med
at få en stadig større betydning. Behovet hos de
fleste mennesker for at anvende deres fritid til
nye, udadvendte aktiviteter vil vokse. Blandt plan-
læggere er der kommet stort fokus på byrumme-
ne. Vi skal mødes, opleve aktiviteter og "komme
hinanden ved" fysisk.

Men den større fokus på byrummene skal også
tilskrives den øgede anvendelse af byens rum i
de seneste 20-30 år. Tænk bare på det udendørs
cafeliv og på aktiviteter som de mange festivals:
i København feks. jazzfestivalen, teaterfestivalen
Metropolis, operafestivalen, distortions m.fl., og
i Århus lignende festivals og ikke mindst Århus
Festuge. Det stiller krav om en anden indretning
og fysik af byrummenene ikke kun til shopping,
men til at kunne høre, se og deltage i fritids- og
kulturaktiviteter.

Jeg ser derfor ikke så pessimistisk på fremtiden
for bykerne som prognosen for e-handelen pe-
ger på. De centrale områder kan endog tænkes
at få en endnu mere central og vigtig rolle i vort
liv, hvis de ændres fra at være så stærkt shop-
pingdominerede som i dag til at blive indrettet til
at kunne fungere med et mere alsidigt udbud med
både shopping, fritids- og kulturaktiviteter.

Eller som vi skrev allerede i 1970 i "Ideplan for
City": City er stedet hvor alt det sker og kan ske,
som ikke kan ske andre steder i regionen.

Så uanset udsigten til radikale ændringer i ind-
købsvanerne som beskrevet i artiklen, tror jeg på
positive udsigter for bykerne og andre centrale
rum i byen - i hvert fald i de større byer, HVIS der
i byplanlægningen tages højde for de igangvæ-
rende ændringer i forbrugsvanerne både indenfor
shopping og fritids- og kulturvaner.

Så jo, indkøb er stadig det vigtigste og primære
formål med besøget i bykerne, men det er de

andre aktiviteter, der giver krydderiet: at se og
mødes med andre mennesker, at opleve uventede
ting, at slappe af på en anden måde. Det er det,
der får dig til i sidste instans at vælge mellem in-
ternettet derhjemme og den fysiske bykerne med
lyden, lugten, kontaktmuligheden.

Den del af tilværelsen kan internettet aldrig er-
statte! ■

Om forfatteren

Erik Agergård er indehaver af analysefirmaet Erik
Agergård aps

LANDSPLANREDEGØRELSEN VED EN SKILLEVEJ

Findes der et alternativ til den kendte landsplanredegørelse og er et alternativ tiltrængt? Den seneste landsplanredegørelse (2013) gør ikke stort væsen af sig; og de fleste redegørelser gennem tiden har været helt uafhængige af den siddende politiske regerings holdning. Alt har været mere eller mindre det samme. Hvad kan der gøres?

Af Dennis Lund

Høringen er slut

Bemærkningerne til landsplanredegørelsen for 2013 er kommet i hus. Sikkert ikke en voldsom trafik på nettet, men måske et halvt hundrede bidrag eller så. Noget tyder på, at det er den gamle garde, dvs. organisations-danmark man atter får i tale. Ved et landdelsmøde om redegørelsen i København, inviteret af Naturstyrelsen, mødte ca. 15 personer frem, hvoraf 4-5 stykker var ud-

kommanderet. Og mødet var også derefter. Jeg tror, at den forlods ringe tilmelding havde fået miljøministeren til at melde afbud, både til dette møde og til det efterfølgende møde i Jylland, hvor tilslutningen ikke var stort bedre. Det giver stof til eftertanke, når man 2-3 uger senere ser miljøministeren stå i aftenshowet på TV og ubehjælpomt skære 3-4 æbler i stykker for at gøre gældende, at årets frugter på de statslige arealer er til fri afbenyttelse, det økonomer kalder de frie goder. Miljø i miniformat er kommet i showbizz, men det er landsplanredegørelsen bestemt ikke. Hvis man som jeg mener, at landsplanredegørelsen kan være kommet til en skillevej, beror det selvsagt ikke alene på den foreliggende redegørelse isoleret set. Man kan ikke melde så kategorisk ud, blot med en enkelt redegørelse i hånden. Det kan man bedre, hvis man lader tankerne gå bagud og erindrer sig de tidligere redegørelser og de tilhørende debatter gennem et par årtier. Så dæmrrer det langsomt, at tiden måske er inde til en nyorientering. Eller er vi tilfredse med tin-

genes tilstand? Nogen er givetvis, f.eks. en del kommuner, der hverken har regionplan, regional udviklingsplan eller landsplan at forholde sig til mere. Nu er man rigtig herre i eget hus. Andre savner måske en godfather, en rorgænger?

Historisk rids

Siden 1992 er der kommet 7 landsplanredegørelser i hhv. 1993, '97, 2000, 2003, 2006, 2010 og 2013. Alle er de udformet, som regeringens politiske budskab, jfr. planloven fra 1992. De er ikke, som tidligere årlige statusorienterede beskrivelser med temaer indlagt. De er politiske mere end noget andet.

Lægger man et længdesnit igennem de 7 planredegørelser kan snittet beskrives således: I redegørelsen fra 1992 "Danmark på vej mod 2018" er optimismen stor og man favoriserer klart det store udblik mod det den gang udvidede EU. Det er globalisering og de første "banan-teorier", der er i fokus. Næste gang i 1997 fortsætter det

Doktor Lund adskriver bitre piller

Foto: Vibeke Meyling

europæiske hurtigtog med titlen "Danmark og europæisk planpolitik". Billedet der tegnes ligger meget tæt op ad det ESDP-arbejde, som netop er blevet uofficielt godkendt samme år i EU. Det er bysystemet, tilgængelighed/lokalisering samt natur+kulturarv, der dominerer. Der opstilles ikke mindre end 60 forskellige planmål i redegørelsen – måske lige mange nok? Det er '90-erne, hvor man har optimismen i behold og forsøger at komme op på den store klinge – i Jørgen Leths sprog. I 2000-redegørelsen forlader man det overnationale planbillede til fordel for: "Lokal identitet og nye udfordringer". Den interne konkurrence mellem byer og regioner er til diskussion. Det er en blød og rummelig prosa om dialog, om mangfoldighed og lokale styrker samt et særskilt afsnit om den store erhvervsrummelighed, der er vokset over al måde og nu rækker 40-50 år frem. Nu er der til gengæld ingen planmål i redegørelsen. Man gik fra 60 til 0 planmål på kun tre år. I 2003-redegørelsen ("Et Danmark i balance") bevarer man det lokale sigte og taler i bogstavelig forstand både i øst og vest i forsøg på at holde sammen på det lille land og dets forskelligartede regioner, der tydeligvis driver lidt væk fra hverandre, fordi de to poler i landet Århus og København suger al kraften. I 2006 ("Det nye Danmarkskort") er man under indtryk af den nye kommunalreform, hvorfor man med løs hånd tegner et nyt Danmarkskort, karakteriseret ved 5 nye regionale områder – faktisk et ganske oversigtligt billede på landet. Disse 3 redegørelser fra 2000-tallene er tydeligvis mere introverte, de kigger indad og

forsøger at overbevise plan-danmark om, at man i lokalsamfundet også kan have et godt liv. Man insisterer på, at det gode liv skal have plads i udkantsdanmark, selv om alle grafer peger væk fra de små samfund. Regeringen vil ikke forlade det gamle lighedsprincip, hvorfor man gør alt for sprogligt at bortforklare den uafviselige udviklingen, som folk på landet hver dag er vidne til: Tomme huse, færre butikker, skolelukning, ingen arbejdspladser og langt til sygehus. I disse redegørelser går man fra den store klinge til det lille gear.

I 2010 udkommer landplanredegørelsen som en 16-siders pixieudgave, der nærmest er et ekstrakt af alle de udsagn, som har været præsenteret i de tidligere redegørelser. Den kan opfattes som et testamente over serien af landsplanredegørelser, en slags afleveringsforretning af samtlige planopgaver til kommunerne, nu hvor kommunalreformen er fuldt gennemført. Landsplanlægningen vil herefter trække sig tilbage og koncentrere sig om sig selv: "Javel – Hr. Minister". Fra nu af kører styrelsen friløb i forhold til kommunerne.

2013

I 2013-redegørelsen har Naturstyrelsen endnu ikke helt opgivet håbet. Men man stiller stadig kommunerne frit ved alene at komme med alle tidligere kendte henstillinger om det grønne, klimaet, miljøet, det åbne land og hovedstaden osv. Fornylelsen er til at overse. Det er hændervidende elskværdige udsagn, som ikke bringer

landet videre. Der er ikke et ord om betalingsring, road-pricing, Kattegatforbindelse, byudviklingens lokaliseringsproblemer, erhvervsrummeligheden, kysterne, plantypernes forældelse, vindmøller og kystnærhedszonen, miljøcentrenes arbejder, den regionale udviklingsplans fallit osv. Redegørelsen tager ingen konkrete problemer op til relevant diskussion, men atter spises vi af med smukke billeder fra landskabet og en let, glidende og ufarlig tekst, der ikke taler nogen imod og ikke giver nogen medhold. På sin vis er redegørelsen helt apolitisk ved ikke at markere nogen mening – og på sin vis er den også meget politisk og mediebevist ved kun at påpege selvfølgeligheder. Her står vi nu. Sådan kan udviklingshistorien læses – desværre.

Hvad så?

I den situation kan man godt tænke, om det er Guds spildte ord på balde-Lars? Hvordan skal man svare på endsige debattere noget, der er meningsløst, helt uden mening?

Status er: Redegørelserne er over tid blevet mere og mere blodfattige og leverer ingen konkrete udsagn til kommunerne. Kommunerne er overladt til sig selv. Redegørelserne laver kvalificerede statusbilleder på plan-danmark, men man forholder sig ikke konkret til dem. Man udtaler sig kun om de forhold, der ligger i regeringsprogrammet og gør på den måde landsplanlægningen så kortsigtet som vel muligt, ca. 2-3 år, indtil næste valg. Med det historiske perspektiv in mente, må man

vel konstatere at landsplanredegørelserne ikke har forvoldt megen skade, men næppe heller megen gavn gjort. Vi er inde i en periode, hvor alle gerne taler samme, men helst om ingenting. Noget må gøres. Naturstyrelsen må foreslå landsplanredegørelserne fjernet fra planloven eller gøre dem brugbare. Det er derfor jeg synes, at vi er ved en skillevej. Hvis der skulle være blot lidt landsplanlægning tilbage, kunne man så forestille sig én af følgende tre mulige udviklinger for landsplanredegørelsernes fremtid?

1: Plan-statistisk årbog

Erstat landsplanredegørelserne af et kontinuerligt plan-statistisk arbejde, der nøgternt beskriver og analyser plandata om stort og småt i hele landet. Materialet skal ses som en databank på hvilken en mere saglig/faglig planlægningsdebat kan udspille sig. En databank, der både leverer generelle datablade over relevante plan-fysiske forhold og måske lejlighedsvis suppleres af mere specialiserede trendanalyser, måske endog med referencer til udenlandske ditto. Måske kunne denne virksomhed oven i købet koordineres med ESPON-arbejdet i Strassburg. Et sådant materiale ville nok være mere opbyggeligt for en landsplandiskussion og politisk stillingtagen end de pseudo-billeder vi aktuelt tegner for hinanden.

2: Skråt den sammenfattende planlægning

En anden mulighed kunne være at afkoble al sammenfattende planlægning, fordi selve koordineringsopgaven tager alt for megen tid og ofte

kommer i en uheldig faseforskydning til virkeligheden selv. Processen er yderst ressourcekrævende uanset hvilken datakraft, man har til hjælp. Herved kunne den offentlige plansektor måske begrænse den evindelige, ufrugtbare trafik fra det ene møderum til det næste, hvor den på sin vis kan få hele arbejdsdagen til at gå uden at producere noget. De sammenfattende planbilleder er hverken fuldstændige eller muligvis heller ikke mere retvisende end de mere sektorielle, lagdelte billeder, som den enkelte beslutningstager selv kan sammensætte efter behov, politisk opfattelse osv. Det koordinerende og sammenfattende er i sig selv blevet så belastende en aktivitet, at alt går i stå, glemmes eller udskydes på ubestemt tid. Landsplanredegørelserne droppes, og man overgår til et forenklet sektorielt opbygget planberedskab på landsplanniveau.

3: Planlægningens vismandsråd

Man nedsætter en kommission med det formål hvert andet år at beskrive plan-danmark og redegøre for planforhold, som landet efterfølgende burde diskutere og forholde sig til. Det burde være et råd, som løbende kunne sammensættes med henblik på specifikke langsigtede og måske konjunkturrelaterede opgaver, som i efterfølgende planrapportering kan afløses af andre eller videreføres i nye analyser. (Trængselskommissionens arbejde, Kattegatforbindelsen, de store erhvervsudlæg, turismen, togfonden, betalingsring m.m. kunne være sådanne relevante emner.) Rådet burde referere til et højt rangeret ministerium,

således at det fik tyngde på tinge. Det burde endvidere gives en vis uafhængig status – netop fordi det kun er et råd. Ordningen burde give en mere kvalificeret og hurtig analyse af særlige problemstillinger, også problemstillinger helt uafhængige af politiske partiprogrammer etc.

Forslaget bygger på en grundlæggende opfattelse af, at al planlægning ikke er politik, men at der kan beskrives planlægningsrelevante forhold, som kan belyses uden et bestemt politisk tilhørsforhold og derfor kan inddrages i en længere planlægningshorisont.

”Mor er ikke sur - mor er skuffet”

Landsplanredegørelsernes store problem i dag er, at redegørelserne som udgangspunkt er partipolitiske og dermed kun rækker ganske få år frem. De er en del af regeringens reklameskib. Og til trods for dette kan man næsten ikke se forskel på rød eller blå regering. Desuden er al planlægning blevet overbureaukratiseret og planlægningens omdømme i samfundet som helhed er jævnt nedadgående. Hertil kommer at forvalter-danmark har mistet den planfaglige indsigt, som førhen var opbygget over tid. Man kan således ikke med egne kræfter tage initiativer til at analysere og iværksætte en ordentlig planvirksomhed. Samspillet mellem disse og andre faktorer gør, at den statslige planlægning er i knæ. Det er lidt sørgmodigt for hele plan-danmark. Men mor er fortsat ikke sur, men meget skuffet. ■

STATUS FRA DEN AMERIKANSKE FORSTAD

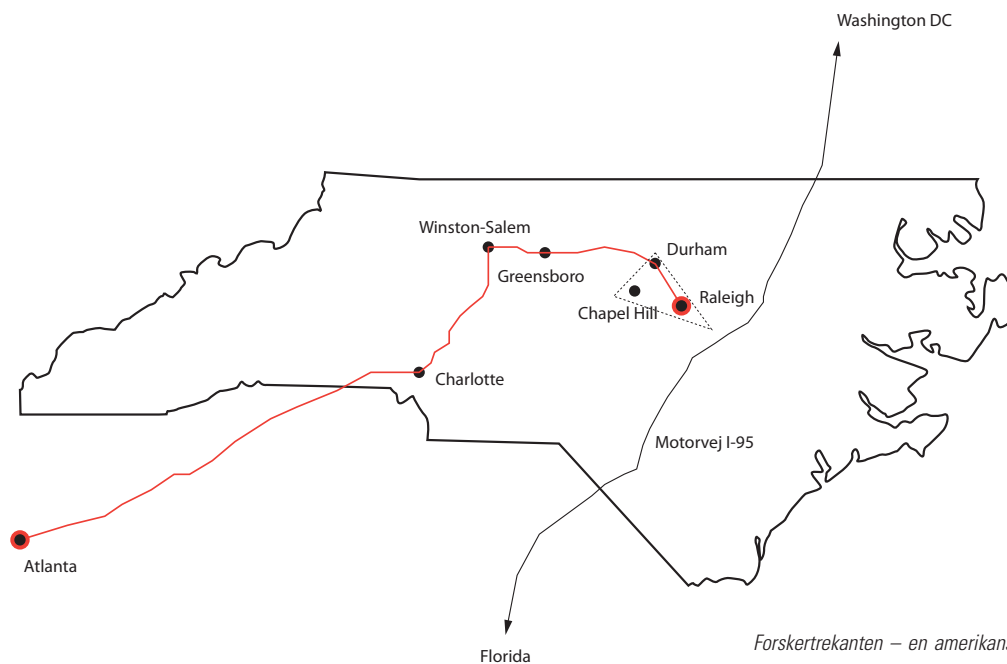
På den amerikanske østkyst, halvvejs mellem Washington DC og Florida, ligger delstaten North Carolina. North Carolinas tre østlige byer; Raleigh, Durham og Chapel Hill kaldes i daglig tale for "trekanten"; da disse byer sammen har gennemgået en transformation fra tobaks- og bomuldsindustri til vidensproduktion af international karakter.

Af Rikke Lequick Larsen

Ved at etablere USA's første forskerpark tilbage i 1958, anført af de tre anerkendte universiteter Duke, NC og UNC Chapel Hill, slog området sit navn fast som et af de førende akademiske high-tech videnscentre i USA. Fysisk placeret midt mellem de tre byer ligger forskerparken som omdrejningspunkt for hele regionen. Strategisk ligger den internationale lufthavn også i dette smørhul, hvilket gør forskerparken til et attraktivt sted for internationale virksomheder. Man siger om trekantsregionen, at det er det område i USA med flest Phd'er pr. indbygger. Der er altså tale om en vidensregion.

En af konsekvenserne af forskertrekanten succes er at området er et af USA's hurtigst voksende bymæssige områder. Der bor i dag ca. 2.000.000 mennesker i regionen, og der forventes til stadighed en årlig fremgang i beboerantallet. Byen

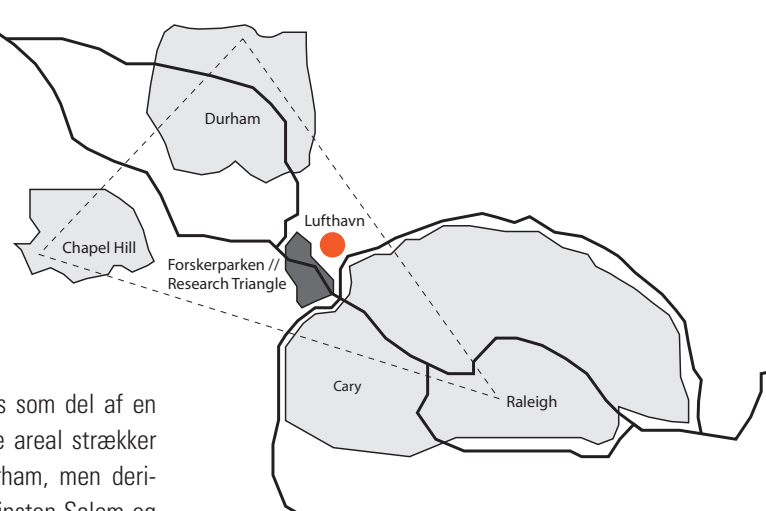
Forskertrekanten – en amerikansk region i eksplosiv vækst

Raleigh er eksempelvis vokset med hele 50 % på bare 10 år.

En anden grund til områdets vækst end forskerparken er høj livskvalitet. Området har, hvad mange amerikanere betragter som et gunstigt klima, en gunstig økonomi, lave leveomkostninger og gode jobmuligheder. Man taler også om området som opsamlingssted for "half backs", hvilket er fraflyttere fra det nordlige USA, der er rejst til Florida for at nyde solen. Når solen er blevet for meget, er de rejst halvejs hjem igen, og har slået sig ned i trekantområdet. Det er det behagelige klima og den gode økonomi der gør området attraktivt. Således kalder vittige tunger for sjov Raleighs forstads kvarter Cary for "Containment Area of Relocated Yankees". Som udefrakommende dansker uden bil, kan det synes absurd at trekantområdet skulle have en særlig livskvalitet.

Området er umuligt at komme rundt i uden bil, og de fleste steder er der ingen fortove og ingen offentlig transport. Derimod er der endeløse grønne motorvejskorridorer pakket ind i landskabsbearbejdning.

Trekanten skal yderligere forstås som del af en regional korridor. Det bebyggede areal strækker sig ikke kun fra Raleigh til Durham, men derimod videre over mod vest til Winston-Salem og Greensboro, som også er et af de områder, der igen og igen finder plads i top 5 over USA's mest spredte byområder. Men heller ikke der stopper den bymæssige spredning, idet korridoren fortsætter via motorvej 85 og går helt ned til Atlanta (korridor markeret med rødt på foregående side). Denne bymæssige korridor stræk-

ker sig altså over ca. 1.000 kilometer og over to stater. Vi snakker om en korridor, der er ti gange så lang som den øst-jyske millionby fra Randers til Vejle. Hvor områder som Los Angeles har været fast inventar på top 5 over spredte områder i USA nærmest altid, er det en tendens, der er ved at vende. Geografiske forhold forhindrer at LA spreder sig meget mere, i det bjerge mod øst sætter en naturlig stopper for spredningen. Denne geografiske determinering ser man ikke i North Carolina, hvilket er en af grundene til at korridoren har haft, og til stadighed har, så frit spil.

Mappedrengenes by

Raleigh, med sine 500.000 indbyggere, er den største af de tre byer indenfor trekanten. Raleigh er også staten North Carolinas officielle hovedsæde, og huser derfor mange politikere og lobbyister mm. Man taler om byen som 'the suit-case' city.

Raleigh planlægges og udvikles af planchef Mitchell Silver, som indtil for nylig var planlægger i New York. Han fik stillingen som planchef i 2005, og flyttede syd på fordi, som han selv udtrykker det: "I New York er der ingen reelle udfordringer. Byen er fuldt udbygget og hullerne bliver lukket til

Raleigh downtown i baggrunden med togtraceet i forgrunden.

Walk Raleigh skilte. Foto: Matt Tomasulo

med lækkert design. Raleigh har de virkelig problemer. Her er brug for kvalificeret planlægning.”

Den altoverskyggende udfordring for byen er den omsiggribende bymæssige vækst. Ifølge det amerikanske erhvervsmagasin Forbes var Raleigh i 2012 den hurtigst voksende by i hele USA. Derfor var det første Mitchel Silver gjorde at kortlægge de prognosticerede stigninger i indbyggertal og de dertilhørende nødvendige landindvindinger. Dette anskueliggjorde den nødvendige bymæssige vækst, og klarlagde de dertilhørende nødvendige offentlige investeringer i

infrastruktur, kloakker og skoler. Vha. disse kortlægninger indså det kommunale styre, at Raleigh havde brug for en anden byplanmæssig tilgang. Derfor, ikke fjernt den herskende europæiske tendens, er fortætning nu på den politiske dagsorden. En række strategiske byområder er udpeget til at huse højere og tættere bebyggelse, og der tales om 'smart city', transportkorridorer, bedre offentlig transport, blandet bebyggelse samt om et attraktivitet downtown.

Kampagnen Walk Raleigh, der er taget privat af arkitekt Matt Tomasulo, har fået stor opmærk-

somhed og var med på Venedig biennalen i 2012. Walk Raleigh er en brugerinitieret oplysningskampagne som gør opmærksom på gåafstande fra et sted til et andet. Med sin professionelle grafik blev initiativet fejlagtigt opfattet af mange som et officielt kommunalt initiativ. Initiativet blev en del af diskussionen om urban tæthed og tilføjede argumenter til diskussionen om fortætning og bylivskvalitet; hvilken by vil vi have – en for biler eller en også for gående og cyklister. Således sætter kampagnen med succes spørgsmål ved, om det er rigtigt, at al planlægning tilgodeser bilen. Dette var banebrydende i et område, hvor bilen har gudelig status.

Iværksætterbyen - Tobaks- og tekstilindustriens gamle højborg

Durham er med sine ca. 250.000 indbyggere den næststørste af trekantens tre byer. Hvor Raleigh er en jakkesætsby er Durham derimod kendetegnet ved iværksætteri. Byen har ry for at være de små entreprenørers by. Således er det ikke muligt at støve en kæderestaurant op downtown. Det gunstige miljø for iværksættere understøttes af en billig husleje, hvilket tilsat industriarkitektur tiltrækker den kreative klasse.

Durham er den af de tre byer, der stærkest vidner om fortidens dominerende tobaksindustri. Således består en stor del af Durhams downtown af lav-tæt gamle røde murede tobaksvarerhuse og tekstilfabrikker. Disse bygninger er af bemærkelsesværdig arkitektonisk kvalitet, hvilket giver et særligt udtryk til byen. Hvor Raleigh med sine højhuse downtown er udpræget generisk, besidder Durham en unik "industriromantisk" karakter. Kulturarven kunne utvivlsomt være bedre bevaret, men det er trods alt bemærkelsesværdigt i en amerikansk kontekst, at ikke alt er revet ned. I dag er de fleste af de gamle tobaksbygninger omdannet til lejligheder, butikker eller værksteder, hvilket betyder at der downtown, trods centrumskens størrelse, er en vis bymæssighed med butikker, cafeer etc. Durham har ca. samme indbyggertal som Århus, men downtown er langt mindre. Selvom midtbyen har fået fornyet fokus, taler vi stadig om en forstad per se, hvor det meste af den merkantile

udvikling har ligget, og til stadighed ligger, langs motorvejen.

Det er dog ikke udtalte politiske visioner, der har sikret Durhams mange industribygningers overlevelse. Det er derimod den økonomiske krise, der i 1980'erne ramte Durham hårdt. Tobaksindustrien var på daværende tidspunkt flyttet ud pga. faldende omsætning. Den økonomiske modgang forårsagede en manglende interesse i de mange tobaksbygninger. Således var midtbyen i 1980'erne fuldstændig forladt. Op gennem 1990'erne og særligt i nulleterne kom der fornyet fokus på den kvalitet der lå i industriens gamle murstensbyggeri, hvilet godt hjulpet på vej af et voksende marked af unge iværksættere der vælger downtown til, har forårsaget, at der i dag er tale om en opblomstring af midtbyen.

Planmyndigheden i Durham arbejder som Raleigh med en bevidst fortætning af de urbane områder. Myndighederne har set de samme udfordringer, og svarer på dem på ca. samme måde. Der synes at være konsensus om, at yderligere spredning af regionen ikke er vejen frem.

Professor-byen

Chapel Hill er den mindste af trekantens tre byer med sine 60.000 indbyggere. Den er i modsætning til de andre to en udpræget universitetsby, idet hver anden indbygger er studerende på universitetet. Trekantens andre to byer huser også store universiteter, men er ikke på samme måde "col-

Et barn til fods i hande!sgaden

Fortovscafe ved campus

lege town" som Chapel Hill. Med "college town" forstås en by, der i høj grad eksisterer i kraft af universitet, idet campusområdets bygninger og grønne parkarealer er byens fysiske centrum såvel som mentale omdrejningspunkt. Chapel Hill er i folkemunde den venstreorienterede professorby, hvor kun dem med høje indkomster og høje uddannelsesgrader har råd til at bo. Det den by i North Carolina med højest uddannelsesniveau.

Pga. campus og universitetets centrale placering er byen til at gå og cykle i. Byen er blevet udnævnt til at være USA's mest "livable" i 2009 af et samlet amerikansk "borgmesterforum". En af grundene til dette var, at offentlig transport blev gjort gratis i 2002, som incitament til at lade bilen stå. I dag er der procentvis lige så mange, der tager bussen på daglig basis i Chapel Hill som i København. Ordningen har været en kæmpe succes og har sat bæredygtig udvikling på dagsordenen i byen.

Chapel Hill er som universitetsby interessant i trekanten, da den kan noget de to andre byer ikke kan; den kan få folk til at bruge offentlig transport, cykle eller gå. Med de store grønne campusarealer i midten, som man ikke må køre i bil i, fravælges bilen ofte. Dette medfører flere

fortovscafeer, handsgader med butikker i stueetagen samt mere byliv. "College towns" er på mange måder det tætteste USA kommer på europæiske byer domineret af centralitet og tættere bystruktur. Det er perspektivrigt at tænke på, at mange amerikanere mens de studerer lever i en anden form for by og introduceres til et alternativ til den spredte forstad, som ellers dominerer USA.

Konklusion

I de seneste mange år har trekantregionen ligget i top 5 over de hurtigst voksende områder i USA, samtidig med at de også har ligget i top 5 over mest spredte byområder i USA. Forskerparken regnes stadig som toneangivende, og der er store udvidelser af parken på vej. Man skulle tro, at et område som forskertrekanten havde en stærk regional planlægning og styring qua succes. Dette er dog ikke tilfældet, fordi der trods regionens stærke profil, ikke er noget besluttende organ for regionen.

Det manglende regionale samarbejde kommer i høj grad til udtryk i de infrastrukturelle projekter. I dag findes der en toglinje mellem Durham og Raleigh, men denne betjenes af det private American Rail, som er et langdistance tog. Med andre ord kan man ikke tage toget fra Durham til Ra-

leigh, selvom toget kører på strækningen mange gange dagligt. Der arbejdes nu på politisk niveau på at opføre en letbane mellem de to byer. Man har altså til hensigt at anlægge et nyt trace, snarere end at gentænke det gamle.

Den tydeligste tendens fra trekantområdet er uden tvivl fortætning og genopdagelsen af downtown. Man kan spørge sig selv hvorvidt disse tendenser er fremkommet pga. af politiske incitamenter, eller om de udspringer af markedskræfterne. Især i Durham syntes det tydeligt, at det er markedet, der har sat dagsordenen i den forstand, at de unge amerikanere efter endt uddannelse ikke længere i samme grad flytter til forstaden, som deres forældre gjorde. Der er altså fra de unge et ønske om at bo tættere, mere centralt og mere forbundet. Disse unge, the dinks (double income no kids), efterspørger bymæssighed. Så er det yderligere Durham og Raleighs held, at byerne med deres gunstige kvadratmeterpriser er et stærkt alternativ til byer som eksempelvis Philadelphia eller New York. Priserne for en taglejlighed i et gammel industrikompleks er stadig langt billigere i Philadelphia end i Brooklyn, men endnu billigere i Raleigh eller Durham. Det koblet med gode jobmuligheder og fordelagtigt klima trækker mange nye borgere til, som måske ellers nok ville have

valgt at bo længer nordpå i en af de større byer på østkysten.

Det er nemt som europæisk planlægger, hvor fortætning i de sidste 10 år har været i fokus, at være kritisk overfor udviklingen i trekantområdet. Hvorfor er ambitionerne ikke større, hvorfor tænker man først nu, hvor det unge segment har banet vejen, på at gøre bymidterne attraktive?. Man må dog huske på at North Carolina har et helt andet politisk miljø; Trekantens tre byer ligger i bibelbæltet med stærke konservative kræfter. Altså skal man forstå at fortætning og alternativ transport er kommet i fokus i et af de måske mest konservative amerikanske forstadsområder, hvor bilen stadig har magten.

Det er også bemærkelsesværdigt at se i dette kæmpe tæppe af forstad, at cyklestier er på vej ind. Med andre ord tænkes der i alternativ transport selv i USAs mest konservative forstads miljøer, og der tænkes i fortætning. Altså er der en mere bæredygtige udvikling på vej i den amerikanske forstad, som ikke kun vokser ud af men nu også indad. ■

Om forfatteren

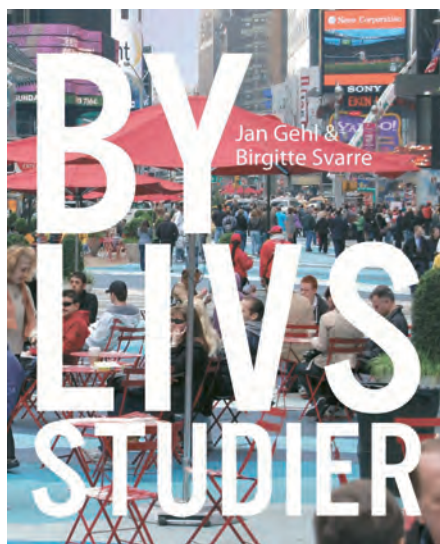
Rikke Lequick Larsen, Arkitekt MAA
og Byplankonsulent

Nyt parcelhus under opførelse

Anmeldelse

Af Charlotte Sjælland

Lige frem Breaking News er der ikke tale om i Jan Gehl og Birgitte Svarres seneste udgivelse: BYLIVS STUDIER fra Bogværket. Der er ikke noget nyt under solen, med deres egne ord: "Bylivsstudier (...) er (stadig) lige til." (ibid. s. 8) Det helt centrale er stadigvæk at skærpe opmærksomheden og bemærke de omgivelser, man bevæger sig bevidstløst rundt i til daglig, samspillet mellem liv og form – Byballetterne, som Jane Jacobs kalder dem. Har du bogen i nærheden, så slå op på side 17 og nyd byballetten i form af den kommenterede billedserie "Hvordan bruges en bænk" fra 1968. En fornøjelig form for formidling af et stykke feltarbejde, der samtidig fungerer både som forskning, et indlæg i bypolitikken og ikke mindst bare et eksempel på bybilledet fra 1968, hvor en mor stadig efterlod sit barn i klapvognen udenfor butikken. Hvis man har været inden for fagfeltet helt siden dengang, vil bogen byde på et gensyn med det kendte – uden de store overraskelser – billederne står dog langt skarpere, end du husker det.

Fra Livet mellem husene til Vangede og Silicon Valley

Makkerparret bag bogen, arkitekt og professor Jan Gehl og cand. mag i moderne kultur og kulturformidling og Ph.d. Birgitte Svarre repræsenterer den tværfaglige tilgang, der er traditionen

indenfor Bylivsundersøgelsen. I 1971 udgav Jan Gehl "Livet mellem Husene", der siden er blevet en klassiker indenfor faget, selv i Kina og Japan foruden de 20 andre sprog den er oversat til.

Birgitte Svarre er en af fagets yngre forskere, der udover de gængse metoder til at iagttage samspillet mellem byens form og byens liv, såsom at plotte, tælle eller bare skygge og slå følge, i afhandlingen 'Det urbane suburbane – forstadsbyrum i Vangede og Silicon Valley', har anvendt skønlitteratur som indfaldsvinkel og til at forstå den symbolske kontekst. Birgitte Svarre er i dag projektleder hos Gehl Architects med fokus på formidling, udvikling og undervisning.

Overblik og indblik

I følge forfatterne bag bogen er noget af det, der kendetegner et forskningsfelt, at der bliver skrevet bøger om fagets metoder. By Livs Studier er netop et eksempel på sådan en bog. Men til forskel fra andre fagbøger, der vil redegøre for faget i et historisk perspektiv, metode, opbygning og formål, formår Gehl og Svarre at præsentere stoffet på en ukompliceret og konkret måde. De mange velvalgte eksempler medfører, at man som læser faktisk sidder tilbage med en fornemmelse af at have forstået, hvad bylivsstudier går ud på. Som læser ville jeg have foretrukket at få et

kendskab til faget i et historisk perspektiv, inden man blev taget med ud på gader og stræder for at plotte, tælle eller skygge og slå følge. Men det er en smagssag. Det er ikke nødvendigt at læse bogen kronologisk, den fungerer fint som et opslagsværk. Kapitlerne kan læses efter behov, og giver i sig selv et overblik og indblik i det behandlede emne.

En stærk visuel fortælling

En anden grund, til at bogens indhold sætter sig fast på nethinden, er det grafiske udtryk. Jeg er simpelthen imponeret over, hvordan det grafiske udtryk - i form af en tidslinje med forsiden af alle fagets klassikere - er brugt til at visualisere ByLivsstudiets udvikling fra den spæde begyndelse i år 1900 til det forskningsfelt, det er i dag. En tidslinje, der helt konkret har sat sig fast på min nethinde, ikke så jeg kan alle titler, men samspillet mellem teksten og den visuelle formidling har givet mig et konkret billede af fagets udvikling, som fremover vil være en del af min referenceramme i min faglige tilgang til samspillet mellem liv og form.

Svaret ligger i kæden af begivenheder

Bogens største styrke er dets talrige konkrete eksempler på, hvordan forskningsfeltet blev bygget op. Hvilke metoder man udviklede i jagten på at

løse ByLivsUndersøgelsernes centrale udfordring – at fange de kæder af begivenheder – den kontinuerlige forandring, der i sig selv fortæller det, man gerne vil vide. Jan Gehl deler rundhåndet ud af sine og andres erfaringer, det kan godt være at nogle eksempler hører en anden tid til, det er ikke det essentielle. Det vigtigste er at demonstrere, at ByLivsUndersøgelsen ikke er raketvidenskab, det behøver ikke være perfekt i første forsøg. Eksisterende metoder skal stadig udfordres, ny teknologi skal afprøves i praksis, som i pionerernes tid skal der findes nye veje til viden. Det behøver ikke være smart. En automatisk cykeltæller kan jo ikke forklare, at en varebil blokerede for tællefunktionen. Det betyder ikke, at der skal være et menneske tilstede. Monteringen af en videooptager kunne have løst opgaven. Det handler om at være kreativ, så man kan få øje på svaret i kæden af begivenhederne.

Det uundgåelige havnebad

Selvom forfatterne har lavet ByLivsUndersøgelser over hele verden, undersøgt alt fra forhavernes betydning i Melbourne over gåture i det nybyggede Albertslund til garagernes betydning i Silicon Valley, banker hjertet for København, der gang på gang er kåret til en af verdens bedste byer at bo i. Et helt klassisk billede på den status er havnebadet på Islands Brygge. Det er også med i bogen

på side 157, fortællingen om et borgerinitiativ, der blev en del af bypolitikken og er gået verden rundt. Jeg spår bogen samme fremtid. Gehl og Svarre har skrevet en ny klassiker på linje med Livet mellem Husene. Fremtiden vil vise, om den bliver oversat til mere end 22 sprog.

Det lille men

Der må da være noget at kritisere, måske for dem der har været med siden de første kritiske røster i 1960erne og frem til i dag. Dem der har haft fingrende helt nede i materien. Som introduktion til forskningsfeltet er den noget nær sublim. En overskuelig, velskrevet og visuel fortælling, når den er bedst. I følge forfatterne handler gode byer om mennesker, og de har formået at formidle et forskningsfelt, så det handler om mennesket – nemlig læseren, der føler sig taget ved hånden, og på vejen gennem bogen bliver introduceret til alle de brikker, der tilsammen er en del af det sundhedstjek som en ByLivsUndersøgelse er. ■

Om forfatteren

Charlotte Odgaard Sjølland er cand. Mag i sociologi og ansat i Dansk Byplanlaboratorium

KOMMENTARER FRA **BYPLANMØDET**

Byplanmødets tema i 2013 var smart planlægning. Byplan opfordrede et par af deltagere, som havde valgt delmødet om byledelse, til at tage stikord fra mødet.

Byledelse, strategi og netværk

På Byplanmødets delmøde om *Byledelse, strategi og netværk*, kunne man høre Erhvervsforsker Peter Andreas Norn fra Realdania By/CBS fortælle om forskningsprojektet *Politisk ledelse og bytransformation* - og om Albertslund Kommunes mangeårige erfaring med strategisk samarbejde om byens udvikling i både lokal og regional sammenhæng af kommunens borgmester og formand for KKR Hovedstaden, Steen Christiansen.

KOM IND I INNOVATIONSZONEN!

Af Mette Galtt

Erhvervsforsker Peter Andreas Norn indledte sit oplæg på delmøde A om "Byledelse, strategi og netværk" med at sige, at byer ikke er maskiner, teknologi er godt, politik er bedre, og han kom med en opfordring til at styrke det politiske lederskab. Peter Andreas Norn talte om hierarkisk ledelse og på den anden side netværkstyring. "Fra government til governance". Governance eller netværksstyring er en sammenslutning af frivillige og ligeværdige offentlige og private parter, hvor konflikter håndteres gennem tillid. Argumenterne for netværksstyringen er blandt andet, at der i dag er brug for at få mere for mindre (at få aktiveret ressourcerne uden for eget system), bedre løsninger (innovation/vidensdeling) og større legitimitet.

I sit oplæg kom Andreas Norn også ind på hvilke roller politikerne og embedsmanden kan have, når der skal findes løsninger:

Politikerens roller

spilfordeler - gå efter kompromisser
spilforandre – se nyt på problemerne, arbejde for nye visioner

Embedsmandens roller

Ekspert – det faglige
Manager – det politisk rigtige
Markedsplanlægger – det finansielle produkt
Procesplanlægger – den gode demokratiske proces – netværk

Investorens rolle (fra hovedforedragene)

Executive Architect Rick Robinson sagde: "Investorerne vil have outcome, de vil som udgangspunkt ikke forbedre det sociale, det bæredygtige eller miljøet, hvis ikke det giver penge retur." Kommunaldirektør Mikael Jentsch sagde det på en lidt anden måde: "Verden drives af penge."

Borgernes rolle

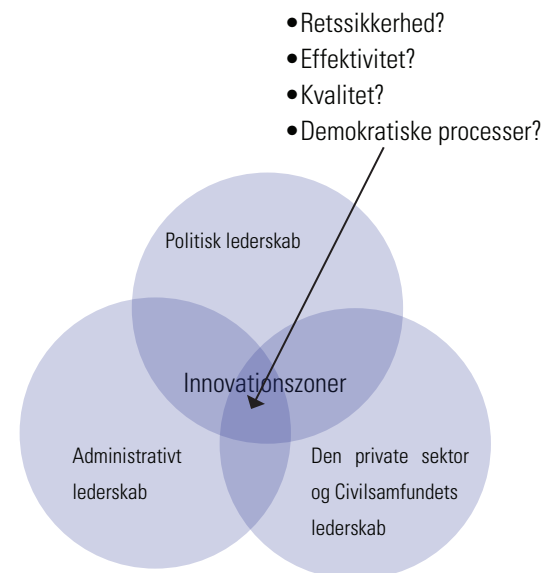
Der var på delmødet generel enighed om at borgerinddragelse er en stor udfordring.

Peter Andreas Norn påpegede, at der kan være en demokratisk udfordring, når man inddrager borgerne:

Hvis der vælges en lukket proces – "Hvem bestemmer, hvem der må være med, hvem bliver inviteret ind" og hvis der vælges en åben proces – "Hvem er det så der kommer?"

Paradokset

Der er imidlertid ingen tvivl om, at det er vigtigt at være bevidst om alle metoder, roller og interesser, når de gode løsninger skal findes. Metoderne skal sammensættes alt efter opgavens karakter og omfang. Redskaberne er politisk lederskab, administrativt lederskab, et aktivt civilsamfund, stærk faglighed, stor viden, erfaring, samarbejde, brug af netværk, inddragelse, teknologi og meget mere.

*Hvad skal være det bærende princip for beslutninger i netværket?
Hvordan netværksleder leder man en by?*

Peter Andreas Norn viste disse figurer som illustration på samarbejdet mellem det politiske, det administrative og civilsamfundet og tilføjede: "Innovationen men også konflikten ligger i overlappet."

Så hvis man ikke blot går efter at finde en løsning, men at finde en mere fremadrettet løsning, er det vigtigt at parterne tør slippe kontrollen for at komme ind i overlappet/innovationszonen. ■

Om forfatteren

Mette Galtt er byplanarkitekt i Helsingør Kommune

KOM UD AF MASKINRUMMET!

Af Bente Lykke Sørensen

I forbindelse med det 63. Byplanmøde deltog jeg bl.a. i et delmøde med titlen "Byledelse, strategi og netværk". Kort fortalt var temaet: Hvad er det for en virkelighed, det politiske liv møder i dag i forbindelse med bytransformationsprojekter – og hvordan kan man bruge strategier og netværk til at nå sine mål?

På mødet fortalte erhvervsforsker Peter Andreas Norn, Realdania By/CBS om sit forskningsprojekt "Politisk ledelse af bytransformation" og om sine tanker om byledelsesstrategier og netværk, og Albertslund Kommunes borgmester Steen Christiansen redegjorde for erfaringer med strategisk samarbejde.

En af Peter Andreas Norns centrale pointer er, at byerne i disse år går fra styringsparadigmer baseret på "government" til i stedet at bruge "governance", som i den her sammenhæng skal forstås som netværksstyring. Den tænkning forudsætter, at vi i kommunerne begynder at tænke helt anderledes i forhold til vores byudviklingsprocesser. Man kan sige, at byudviklingen går bort fra at

være faste planer udviklet i kommunens maskinrum med inddragelse af borgerne ud fra de sædvanlige metoder. Den nye tænkning er, at byens virksomheder og borgere sidder inde med helt afgørende viden og redskaber til at nå de mål, som byerne sætter sig i disse år.

Helt konkret betyder det, at vi som by, i samarbejde med byens borgere og virksomheder, skal samle den fælles viden og skabe opbakning om de fælles redskaber, som er nødvendige for at nå de satte mål. Dét er en ny måde at tænke kommunens relation med borgere og virksomheder på, som ligger meget langt fra den traditionelle form for borgerinddragelse.

Rundt omkring i kommunerne er der allerede erfaringer med at indgå i sådanne integrerede samarbejder, fx i forbindelse med Smart Cities projekterne i Aarhus og København. Det er til gengæld uklart, i hvilket omfang denne tankegang og de tilhørende arbejdsmetoder har vundet indpas i forhold til den måde, vi tænker vores byudviklingsplaner på?

I Aarhus har byrådet fx besluttet at arbejde for, at kommunen i 2013 skal være CO₂-neutral. Det mål når vi kun, hvis både kommune, virksomheder og borgere samarbejder om det fælles projekt. Konkret er der derfor etableret en lang række klimapartnerskaber, som dækker over forretningsdrevne og strategiske aftaler mellem kommunen og en række virksomheder. De aftaler baner ikke kun vejen for et CO₂-netralt Aarhus, men rummer samtidig et stort potentiale for erhvervsudvikling.

I forhold til byudvikling forsøger Aarhus Kommune at tilføre byudviklingsprocesserne tværfaglig viden ved at inddrage en lang række interessenter i et nytænkende samarbejde i vores såkaldte "Rethink-projekt". Som eksempel på den tænkning kan jeg nævne, at det i disse år, hvor byerne internt er i konkurrence om at tiltrække erhvervs- virksomheder, har vist sig at være en helt afgørende strategi at kunne tilbyde virksomhederne mulighed for at etablere sig i vidensklynger med deltagelse af forskere, iværksættere osv. Klyn- gens behov for intern synergi og sammenhæng smitter naturligvis af på, hvordan den fysiske plan

udformes og kræver derfor viden i kommunen om, hvordan sådanne klynger fungerer. Et andet eksempel er, at det klare behov for at skabe byliv og aktivitet på et tidligt stadie i et byudviklingsprojekt betyder, at der tidligt i planlægningen også skal være fokus på, hvilke kommercielle interesser og forventninger der er til den slags aktiviteter, så de integreres i udviklingsplanen.

Det er for mig at se helt afgørende, at vi også i vores byudviklingsplaner formår at skabe strategiske samarbejder med virksomheder og borgere, så den viden og de erfaringer de besidder, kommer i spil langt tidligere og på et langt mere ligeværdigt grundlag, end tilfældet mange gange har været hidtil. ■

Om Forfatteren

Bente Lykke Sørensen, arealudviklingschef,
Arealudvikling Aarhus, Aarhus Kommune

Bente Lykke Sørensen. Foto: Vibeke Meyling

Byplanmødet 2013

